



Tanzania Forest
Conservation Group
Shirika la Kuhifadhi
Misitu ya Asili Tanzania



Mradi wa Kuleta Mageuzi katika Sekta
ya Mkaa Tanzania

**MAFUNZO KWA VIJILI JUU YA
HAKI YA KUPATA, KUMILIKI NA
KUTUMIA ARDHI TANZANIA**



Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Mradi wa Kuleta Mageuzi katika Sekta
ya Mkaa Tanzania

**MAFUNZO KWA VIJJI JUU YA
HAKI YA KUPATA, KUMILIKI NA
KUTUMIA ARDHI TANZANIA**

Yaliyomo

1.	Misingi mikuu ya sera ya taifa ya ardhi ya 1995	2
2.	Usimamizi wa Ardhi ya Kijiji.....	3
3.	Umiliki wa Ardhi Kijijini	4
4.	Taratibu za kutangaza ardhi iliyotelekezwa.....	11
5.	Daftari la Ardhi la Kijiji na namna ya kuendesha Masijala ya Ardhi ya Kijiji	12
6.	Haki za wanawake katika ardhi	13
7.	Haki za Wafugaji katika matumizi ya Ardhi ya Kijiji.....	16
8.	Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi.....	17

1. Misingi mikuu ya sera ya taifa ya ardhi ya 1995

Misingi mikuu ya Sera ya Taifa ya Ardhi ndiyo madhumuni ya Sheria ya Ardhi ya mwaka 1999. Misingi hiyo inapaswa itumike wakati wa kuitumia sheria au kuitafasiri. Baadhi ya misingi hiyo ni:Kuhakikisha panaundwa mfumo

- i. Huru unaoweza kufanya kazi kwa uharaka na haki kushughulikia migogoro ya ardhi bila kuchelewa.
- ii. Kutambua kwamba ardhi yote ya Tanzania ni ya umma na ipo mikononi (au uangalizi) mwa rais kama mdhamini/ wakala kwa niaba ya wananchi wote.
- iii. Kuwezesha mgao na upatikanaji wa ardhi kwa usawa kwa wananchi wote.
- iv. Kurekebisha kiasi cha ardhi ambacho mtu mmoja au shirika linaweza kumiliki au kutumia.
- v. Kuhakikisha ardhi inatumika kwa manufaa na kila matumizi yanaendana na misingi ya maendeleo endelevu.
- vi. Kutilia maanani kuwa masilahi katika ardhi yanathamani na thamani hiyo itiliwe maana katika shughuli itakayogusa masilahi hayo.
- vii. Kulipa fidia kamili ya haki na mara moja kwa mtu yeyote ambaye haki yake ya kumiliki au miliki yake ya muda mrefu inayotambulika au matumizi yake ya kimila yanapofutwa au kuingiliwa dhidi yao na serikali kwa mujibu wa sheria.
- viii. Kuwezesha wananchi wote kushiriki katika maamuzi ya masuala yanayohusu umiliki au matumizi yao ya ardhi.
- ix. Kuwezesha utekelezaji wa ardhi kama suala la kibiashara ili kuhakikisha kwamba wenye ardhi ndogo mijini na vijijini na wafugaji hawakosi kunufaika.
- x. Kuweka kanuni za upatikanaji sheria za ardhi kwa njia ambayo ni rahisi inayoeleweka kwa wananchi wote. Kuandaa mfumo wa usimamizi wa ardhi ulio wazi, madhubuti na wenye ufanisi.
- xi. Kushawishi uenezaji wa habari kuhusu utawala wa ardhi na sheria ya ardhi kupitia mipango ya Elimu kwa umma na Elimu ya watu wazima kwa kutumia aina zote za vyombo vya habari. Haki ya kila mwanamke kupata,
- xii. Kumiliki, kutumia na kufanya shughuli yoyote kwenye ardhi itakuwa sawa kwa kiwango kilekile kama atakayokuwa nayo mwanaume.

Madhumuni makuu ya Sera ya Taifa ya Ardhi ya 1995

- i. Kukuza na kuhakikisha mfumo wa uhakika wa umiliki ardhi,
- ii. Kuhimiza matumizi bora ya raslimali za ardhi na
- iii. Kuwezesha kuwepo kwa maendeleo ya jamii na uchumi bila kuathiri mazingira.

Malengo mahususi ya Sera ya Taifa ya Ardhi

- i. Kubuni mfumo ulio wazi wa kuwezesha raia wote kuwa na haki sawa katika kupata ardhi.
- ii. Kuhakikisha kuwa milki za ardhi zilizopo hasa za kimila ambazo ndizo zinazotumika na watu wengi nchini, zinatambuliwa na kulindwa na sheria.
- iii. Kuweka kikomo cha eneo la ardhi linaloweza kumilikishwa kwa mmilikaji mmoja ili kuepusha watu kujilimbikizia ardhi au kuwa na ardhi kubwa kuliko uwezo wao wa kuiendeleza.
- iv. Kuhakikisha kuwa kunakuwepo na matumizi bora ya ardhi ili kuongeza uzalishaji na kuleta maendeleo ya haraka ya kijamii na kiuchumi.
- v. Kurekebisha na kurahisisha mifumo iliyopo ya usimamizi wa ardhi na kuboresha ufanisi wa mifumo ya upatikanaji wa ardhi.
- vi. Kuboresha mpangilio wa uhusiano baina ya taasisi mbalimbali zinazohusika na uendeshaji wa masuala ya ardhi au utatuzi wa migogoro ya ardhi ili taasisi hizo zifanye kazi kwa uwazi zaidi.
- vii. Kukuza uwezo wa kutunza kumbukumbu za milki za ardhi na kuboresha mawasiliano kati ya taasisi mbalimbali zinazohusika na masuala ya ardhi.
- viii. Kulinda raslimali za ardhi ili ziweze kutumika na kuleta maendeleo nchini.

2. Usimamizi wa Ardhi ya Kijiji

Mada hii inakuelezea juu ya Mkutano Mkuu wa Kijiji. Kwa kujua umuhimu wake na wajibu na kazi za Mkutano Mkuu wa Kijiji, wewe na wanakijiji wenzako mtaweza kushiriki katika kufanya maamuzi ya mambo muhimu kama vile elimu, afya na mengine yanapotokea kijijini. Vilevile mtaweza kuwawajibisha viongozi wenu wa vijiji. Mwisho kwa kufahamu kazi na wajibu wa Mkutano Mkuu wa Kijiji mtakuwa na nafasi nzuri ya kuongeza tija katika Mikutano Mikuu ya Kijiji.

Maana ya maneno

Ardhi ya Kijiji: Ardhi yote ambayo imo ndani ya mipaka ya kijiji na ambayo inamilikiwa na kijiji.

Mkutano Mkuu wa Kijiji – Huu ni mkutano wa wanakijiji wote kijijini walio na umri wa miaka 18 na kuendelea.

Mkutano Mkuu wa Uchaguzi – huu ni mkutano maalum wa kijiji unaofanyika kila baada ya miaka 5 kwa ajili ya uchuguzi wa Mwenyekiti na wajume wa Halmashauri Kuu ya Kijiji.

Mkutano Mkuu wa Kijiji wa Dharura – huu ni Mkutano Mkuu wa Kijiji unaofanyika pale linapotokea jambo la dharura linalohitaji maamuzi ya Mkutano Mkuu wa Kijiji.

Kazi na wajibu wa Mkutano Mkuu wa Kijiji

Mkutano Mkuu wa Kijiji ni chombo kikuu cha maamuzi kijijini. Kama Bunge la Nchi, Mkutano Mkuu wa Kijiji ni Bunge la Kijiji linalosimamia Halmashauri ya kijiji ambayo ni Serikali ya kijiji. Mkutano Mkuu wa Kijiji hufanyika kila baada ya miezi 3 lakini huweza kuitishwa/kufanyika kukiwa na jambo la dharura ambalo limetokea.

Mwenyekiti wa Serikali ya Kijiji ndiye mwenyekiti wa Mkutano Mkuu wa Kijiji na Afisa Mtendaji wa Kijiji ndiye katibu wa Mkutano Mkuu wa Kijiji. Agenda za Mkutano Mkuu wa Kijiji zinaandaliwa na Afisa Mtendaji wa Kijiji.

Zifuatazo ni kazi za Mkutano Mkuu wa Kijiji:

1. Kuisimamia /kukataa na kuwajibisha Halmashauri ya kijiji.
2. Kuchagua /kukataa mwenyekiti wa kijiji na wajumbe wa Halmashauri ya Kijiji.
3. Kupitisha/kukataa mapendekezo ya ugawaji wa ardhi kijijini.
4. Kupitisha wajumbe wa Baraza la Ardhi la Kijiji.
5. Kupitisha au kukazia mapendekezo ya wajumbe wa Kamati ya Ardhi Kijijini.
6. Kupitisha au kukataa Mpango wa Maendeleo ya Kijiji.
7. Kupokea taarifa ya namna ardhi ya kijiji inavyosimamiwa.
8. Kukubali au kukataa taarifa ya utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo Kijijini.
9. Kupitisha au kukataa taarifa ya mapato na matumizi ya kijiji.
10. Kupitisha mapendekezo ya sheria ndogo.
11. Kutoa madarakani serikali ya kijiji au mjumbe wa serikali ya kijiji kabla ya muda wake.
12. Kupitisha au kukataa mapendekezo ya kodi yaliyowekwa na serikali ya kijiji.
13. Kufanya maamuzi juu ya rasilimali zilizopo kijijini.

Kazi na Wajibu wa Serikali ya Kijiji

Serikali ya kijiji ni kikundi cha wajumbe wasiopungua 15 na wasiozidi 25 ambao huchaguliwa na wanakijiji ili kuunda serikali ya kijiji. Kwa jina lingine serikali ya kijiji hujulikana kama Halmashauri ya Kijiji. Kwa kufahamu kazi na wajibu wa Serikali ya Kijiji, wewe kama mwanakijiji utakuwa katika nafasi nzuri ya kuwawajibisha viongozi wa Halmashauri ya Kijiji pale wanapotenda kinyume cha kazi na wajibu wao. Wajibu mkuu wa halmashauri ya kijiji ni kusimamia shughuli zote na mambo yote ya kijiji. Kimsingi Halmashauri ya kijiji ndicho chombo kikuu cha utendaji kijijini na ni kama Baraza la Mawaziri la Kijiji. Inafanya kazi zote ikisaidiwa na kamati mbalimbali ziundwazo na Halmashauri hiyo ya kijiji.

Zifuatazo ni kazi za Halmashauri ya Kijiji:

Kutafakari

1. maamuzi, maazimio na mapendekezo ya mkutano mkuu wa kijiji na kubuni mbinu na njia za kutekeleza.
2. Kupokea na kufanyia kazi taarifa za mikutano ya vitongoji na kamati zake pamoja na kuainisha mambo ambayo huhitaji kuamliwa na mkutano mkuu wa kijiji.
3. Kutoa taarifa kwenye Kamati ya Maendeleo ya Kata (KMK) na Halmashauri ya Wilaya juu ya usimamizi wa masuala mbalimbali kijijini.
4. Kupokea na kutafakari na kufanyia kazi (pale inapofaa) maagizo na mapendekezo kutoka ngazi nyingine za utawala na utendaji kama vile Kamati ya Maendeleo ya Kata na Halmashauri ya Wilaya.
5. Kubuni sera na mwelekeo wa kijiji na kupendekeza kwa mkutano mkuu wa kijiji.
6. Kuandaa mipango ya maendeleo ya kijiji ya muda mrefu.
7. Kutunga sheria ndogondogo kwa mashauriano na mkutano mkuu wa kijiji.
8. Kupokea, kutafakari na kuamua au kupendekeza kwa mkutano mkuu wa kijiji maombi ya ugawaji wa Ardhi na rasilimali nyingine ya kijiji.
9. Katika kutekeleza majukumu hayo wewe kama mwanakijiji inabidi uangalie kwamba maslahi ya wanakijiji yanapewa kipaumbele na madaraka ya viongozi hayavuki mipaka ya haki, heshima na utu wa binadamu na kwamba maamuzi yote yanashirikisha wanakijiji wote.

3. Umiliki wa Ardhi Kijijini

Cheti cha Ardhi ya Kijiji

Sehemu hii inakueleza wewe mwanakijiji nini maana ya Cheti cha Ardhi ya Kijiji na umuhimu wake kwako na wanakijiji kwa ujumla. Cheti hiki ni muhimu kwako kwa sababu kinapunguza migogoro baina ya kijiji chako na mamlaka anazopakana nazo. Pili kinakipatia kijiji uhakika wa umiliki na tatu kinawezesha wanakijiji kupata cheti cha hati miliki ya kimila. Bila kuwa na cheti hiki, serikali ya kijiji haiwezi kuwagawia wanakijiji Cheti cha Hatimiliki ya Kimila.

Nini maana ya Cheti cha Ardhi ya Kijiji?

Cheti cha Ardhi ya Kijiji ni nyaraka/hati ambayo inatolewa kwa Halmashauri ya Kijiji kuonesha usimamizi wa Ardhi ya Kijiji ambayo inamilikiwa na wanakijiji wote. Cheti hiki kinaonesha, mipaka ya kijiji, ukubwa wa Ardhi ya kijiji, aina ya matumizi ya ardhi yaani kama ardhi inatumika kwa kilimo, ufugaji au kilimo na ufugaji.

Hatua za kupata Cheti cha Ardhi cha Kijiji

Wewe na 1. wanakijiji wenzio katika Mkutano Mkuu wa Kijiji mtajadili na kuomba kijiji kipewe Cheti cha Ardhi ya Kijiji. Baada ya kukubaliana mtaigiza Halmashauri ya Kijiji kutekeleza agizo hilo.

2. Halmashauri ya Kijiji inatakiwa kutekeleza maagizo hayo kwa kumuandikia barua Mkurugenzi wa Halmashauri ya Wilaya husika juu ya ombi hilo.
3. Endapo ombi litakubaliwa, Halmashauri ya Wilaya kupitia Idara ya Ardhi ya Wilaya itaitaarifu Halmashauri ya Kijiji juu ya kukubaliwa kwa ombi hilo ikitamka tarehe ambayo zoezi la uhakiki wa mipaka na uwekaji alama litafanyika.
4. Halmashauri ya Kijiji baada ya kujadili kukubaliwa kwa ombi hilo katika Mkutano Mkuu wa Kijiji itatoa taarifa katika mamlaka inazopakana nazo ili mamlaka hizo zihudhurie katika zoezi la uhakiki wa mipaka katika siku na tarehe ya uhakiki wa mipaka.
5. Zoezi la uhakiki wa mipaka litafanyika pale ambapo pande zote mbili zipo na kukubaliana mipaka. Timu ya wataalam kutoka idara ya ardhi itaweka alama pale tu ambapo pande mbili zitakuwa zimekubaliana kuweka kumbukumbu ya taarifa hizo. Timu ya wilaya haihusiki katika

kubaini na kuhakiki mipaka.

- Timu ya wilaya itachukua taarifa hizo na kuziingiza katika cheti maalum. Cheti hicho kikiwa na taarifa kitapelekwa kwa Kamishina wa Ardhi ili kutiwa saina na kusajiliwa kisha kukabidhiwa kwa serikali ya kijiji husika.

Maelezo ya ziada

Mara nyingi katika upatikanaji wa Cheti cha Ardhi cha Kijiji hatua ya tatu (3) imekuwa kikwazo. Halmashauri za wilaya ndizo zinazotakiwa kupima vijiji na kutoa vyeti. Lakini kutokana na ufinyu wa fedha katika bajeti na pia kwa kuwa ardhi si kipaumbele cha halmashauri nyingi nchini basi maombi ya vijiji kupatiwa vyeti huwa hayashughulikiwi. Endapo ninyi kama wanakijiji mmeona ombi lenu halijajibiwa kwa muda mrefu au limekataliwa basi mnatakiwa mumwone diwani wenu, mbunge, viongozi wa dini, viongozi wa jadi au waziri husika ili aweze kulitafutia ombi lenu ufumbuzi wa kudumu.

Cheti cha Hakimilki ya Kimila

Kwa kufahamu Cheti cha Hakimilki ya Kimila na umuhimu wake utaweza kukidai kutoka kwa viongozi wako wa kijiji. Pili, cheti hiki kinakusaidia wewe kupata mikopo katika taasisi za kifedha kwa sababu kinaweza kutumika kama dhamana. Tatu, kinapunguza migogoro ya ardhi kwa sababu kinaonesha haki ya kila mwanakijiji katika ardhi yake.

Cheti cha Hakimilki ya Kimila ni nini?

Cheti cha Hakimilki ya Kimila ni cheti kinachotolewa kwa watu ambacho kinaonesha umiliki wa Ardhi katika Ardhi ya Kijiji. Cheti kinaonesha kiasi cha ardhi unayomiliki kijijini, kinaonesha aina ya matumizi ya ardhi hiyo kama ni makazi, shamba, shamba makazi au ardhi ya biashara. Cheti kinatolewa katika nakala tatu na kusainiwa na Mwenyekiti wa Kijiji na Afisa Mtendaji wa Kijiji. Utatakiwa pia kuweka saina au alama ya kidole gumba katika kila mwisho wa cheti. Cheti kitasainiwa, kitawekwa lakiri na kusajiliwa na Afisa Ardhi Mteule wa wilaya ambamo kijiji chako kimo. Nakala moja utabaki nayo, ya pili itahifadhiwa katika Masijala ya Kijiji na ya tatu itahifadhiwa katika Masijala ya Ardhi ya Wilaya. Gharama au ada ya cheti imeamuliwa katika kanuni lakini wanakijiji kupitia Mkutano Mkuu wanaweza kupanga wenyewe. Cheti cha Hakimilki ya Kimila kinaweza kutolewa kwa muda wa ukomo au usio na ukomo. Hii inategemea maamuzi ya wanakijiji katika Mkutano Mkuu wa Kijiji.

Utoaji wa Hakimilki ya Kimila utaendana na masharti yafuatayo kwamba:-

- Utaitumia Ardhi - hiyo na kuhakikisha kwamba wale wote wanaoitumia ardhi hiyo kwa ruhusu yako wanaitumia ardhi hiyo kwa kufuata kanuni za kilimo au ufugaji.
- Utaomba kibali cha kujenga majengo kama taratibu zitakutaka kufanya hivyo
- Utalipa ushuru wa pango, ada, kodi na gharama zinginezo.
- Kwamba, utafuata taratibu na sheria za kimila na lazima ufuata taratibu zinazotakiwa kimila
- Mwisho, kama utataka kuuza ardhi yako lazima umjulishe Mwenyekiti wa Kijiji juu ya uamuzi wako, na yeye atalazimika kuwa shahidi katika mkataba wa mauziano.

Namna ya kuomba Cheti cha Hakimilki ya Kimila

Utoaji wa Cheti cha Hakimilki ya Kimila kwa mtu mmojammoja

maana yake, haki za mtu mmoja juu ya ardhi zinatambuliwa, mipaka inapimwa na kisha anapewa Cheti cha Hakimilki ya Kimila.

Utoaji wa cheti kwa kijiji kizima au sehemu ya kijiji ni mchakato ambapo haki za wanakijiji wote zinatambuliwa kwa wakati mmoja mipaka inawekwa na kisha wanapewa kila mmoja cheti cha hakimilki ya kimila. Tofauti kati ya njia hizo mbili ni kwamba utoaji wa vyeti vya hakimilki ya kimila kwa wanakijiji wote kwa pamoja unaokoa muda, fedha na rasilimali watu. Pia zoezi hilo linafanyika mara moja na halirudiwa tena. Lakini katika uombaji wa vyeti hivyo uwe wa mtu mmoja au wa wanakijiji wote kwa pamoja unafuata taratibu zilezile. Wewe kama mwanakijiji lazima ukumbuke kwamba hutapata cheti cha

hakimiliki ya kimila iwe kwa kuomba mmoja mmoja au wanakijiji wote kama yafuatayo hayajatendeka.

1. Kama kijiji hakina Cheti cha Ardhi ya Kijiji
2. Kama kijiji hakijafanya Mpango wa Matumizi Bora ya Ardhi
3. Kama kijiji hakijajenga au hakina masijala ya kijiji

Hatua za kufuata ili kupata Cheti cha Hakimiliki ya Kimila

HATUA YA 1: Kujaza fomu

Mwombaji atajaza fomu maalum itakayotolewa na serikali ya kijiji. Atajaza jina lake pamoja na jina la wanafamilia. Pia atatakiwa kuweka anuani yake au kuweka sehemu anayotoka katika kijiji (kitongoji), anaweza kutakiwa pia kujaza yafuatayo:

- Utaifa
- Hali kindoa
- Watoto na umri
- Mahali ilipo ardhi
- Makadirio ya ukubwa wa ardhi
- Matumizi ya sasa ya ardhi hiyo
- Matumizi yanayopendekezwa
- Namna gani unataka kuimiliki ardhi: kama familia, jamii au mtu mmoja

HATUA YA 2: Uamuzi wa maombi

Uamuzi wa maombi utafanywa na Halmashauri ya Kijiji. Endapo utakataliwa utatakiwa kuomba sababu za kukataliwa. Endapo maombi yako yatakubaliwa basi maombi yako yatapelekwa mkutano mkuu wa kijiji kwa ajili ya kupitishwa. Katika vyeti kwa kijiji kizima huwa majina yanabandikwa kwenye ubao wa matangazo wa serikali ya kijiji na yeyote mwenye sababu atatoa pingamizi kwenye serikali ya kijiji.

HATUA YA 3: Utambuzi wa haki

Mchakato huu ni wakutambua haki za mmiliki wa ardhi. Hii inafanywa na Kamati ya Maamuzi ya Ardhi na timu ya wataalam. Wakati wa utambuzi wa haki katika ardhi, Kamati ya Maamuzi ya Ardhi ya Kijiji ni mashahidi wanaangalia haki za wanawake, watoto na wasio kuwepo.

HATUA YA 4: Utayarishaji wa cheti

Taarifa na takwimu zilizopatikana katika fomu ya maombi pamoja na zile kutoka kwa timu ya wataalam zitaingizwa katika fomu maalum. Utatakiwa kuhakiki taarifa hizo kabla hazijakuwa rasmi; kumbuka kuambatanisha picha zako tatu.

HATUA YA 5: Utoaji wa cheti

Cheti kinatolewa katika nakala tatu. Nakala zitasainiwa na wewe mmiliki, Afisa Mtendaji wa Kijiji, Mwenyekiti wa Kijiji na kitawekwa lakiri na kutiwa saini na Afisa Mteule wa Ardhi wa Wilaya. Nakala moja itabaki kwako, nakala ya pili itabaki kwenye Masijala ya Ardhi ya Kijiji na nakala ya tatu itatunzwa katika Masijala ya Wilaya.

Taratibu na Hatua za kugawa Ardhi Kwa Mwombaji asiye Mwanakijiji

Sehemu hii inakueleza hatua ambazo zinatakiwa kufuatwa na mwombaji wa Ardhi ya Kijiji ambaye si mwanakijiji, lakini pia mwombaji ambaye ni mwanakijiji pamoja na serikali ya kijiji ambayo ndio mgawaji wa ardhi hiyo. Hii itakusaidia wewe kuzijua taratibu hizo na kuzitumia wakati wa kuomba ardhi. Pili inakueleza hatari ya kugawa ardhi kubwa kwa waombaji wasio wanakijiji.

Taratibu za kufuata

Hatua 1

Mwombaji asiye mwanakijiji anawasilisha barua ya maombi kwa serikali ya kijiji. Katika barua hiyo anataja kiasi cha ardhi anachoomba na matumizi kusudiwa ya ardhi hiyo

Hatua 2

Halmashauri ya kijiji katika mkutano wake wa kawaida au dharura, utapokea maombi hayo na kuyajadili kama ajenda ya kikao. Endapo halmashauri itakubali kumgawia mwombaji ardhi, basi italiweka suala hilo kama agenda ya Mkutano Mkuu wa Kijiji.

Hatua 3

Mkutano mkuu wa kijiji utapokea na kujadili agenda, kuijadili na kufanya maamuzi kama waipitishe au kukataa.

Hatua 4

Kama agenda imepitishwa na Mkutano Mkuu wa Kijiji na mwombaji aliomba ardhi chini ya hekta 21 basi Halmashauri hiyo itamgawia ardhi mwombaji huyo. Endapo mwombaji ameomba ardhi zaidi ya hekta 21 na pungufu ya hekta 50, Halmashauri ya Kijiji itachukua barua ya maombi hayo pamoja na mapendekezo yake na kuyapeleka kwa Halmashauri ya Wilaya na haitagawa ardhi hiyo mpaka Halmashauri ya Wilaya iridhie kwa maandishi. Pale ambapo maombi ni zaidi ya hekta 50 na kijiji kimeridhia basi watachukua maombi hayo pamoja na mapendekezo ya Halmashauri na kuyapeleka kwa Kamishina wa Ardhi, na hawatagawa ardhi hiyo mpaka Kamishina awe ameridhia kwa maandishi.

Maoni ya jumla

Wanakijiji na Halmashauri za Vijiji mnashauriwa kuwa makini wakati wa ugawaji wa ardhi za vijiji hasa kwa mwombaji asiye mwanakijiji ardhi inayozidi hekta 21. Kwani ugawaji wowote unaozidi kiasi hicho unanyang'anya ardhi kutoka mamlaka ya kijiji na kuyahamishia kwa Kamishina wa Ardhi pale Halmashauri ya Wilaya, au Kamishina anapokubali kuridhia maombi yenu ya ugawaji. Uwezo wa Mkutano Mkuu kugawa ardhi ni hekta 21. Uridhaji wowote wa ugawaji wa ardhi inayozidi hekta hizo unampa mamlaka Kamishina wa Ardhi. Ikumbukwe kuwa kamishina hagawi ardhi kimila bali kwa hati. Hivyo hatua hiyo inachukua Ardhi ya Kijiji na kuifanya ardhi ya jumla.

Hatua na taratibu za kumiliki ardhi kwa hati

Sehemu hii inakuelezea hatua na taratibu za kufuata pale unapotaka kupata ardhi kwa njia ya hati. Kwa kufahamu hatua hizi na mchakato wake zitakusaidia kupata ardhi katika ardhi ya jumla.

Nini maana ya umiliki wa hati?

Umiliki wa hati ni umiliki ambao unatolewa na Kamishina wa Ardhi kwa mtu au kampuni au kikundi cha watu kumiliki ardhi katika ardhi ya jumla. Umiliki huu hufanyika kwa njia ya cheti (hati) inayotoa masharti ya umiliki huo.

Taratibu na hatua za kufuata

Zifuatazo ni taratibu na hatua za kufuatwa ili kupata umiliki wa ardhi kwa hati:

1. Kuwasilisha ombi la umiliki

Ombi la umiliki litawasilishwa kwa Kamishina wa Ardhi. Mara nyingi maombi haya huwasilishwa kwa Maofisa Ardhi Wateule ambao wapo katika Manispaa au Halmashauri za Wilaya na Miji. Ombi linawasilishwa katika fomu maalum, litaambatana na picha za mwombaji. Kama kuna taarifa za ziada Kamishina anazihitaji, taarifa hizo zitawasilishwa. Fomu hizo zitasainiwa na mwombaji au wakala au mwakilishi uliye muidhinisha.

2. Uamuzi wa kugawiwa ardhi

Kamishina atafanya uamuzi wa ama akugawie umiliki wa hati au la. Endapo ataamua kukunyima ardhi, atatakiwa kukupa sababu za kufanya hivyo.

3. Kupewa umiliki wa hati

Endapo kamishina ataridhika kwamba umetimiza masharti na amefanya uamuzi wa kukupa umiliki wa hati, kamishina atakupatia hati ya umiliki.

Muhtasari wa hatua za asiye raia wa Tanzania kupata ardhi

Taratibu za kupata ardhi kwa mtu asiye raia kwa sababu za uwekezaji zipo wazi katika sheria ya ardhi namba 4 ya mwaka 1999 na sheria ya uwekezaji ya mwaka 1997. Kwa ujumla mwekezaji anatakiwa kuomba ardhi kutoka Kituo cha Uwekezaji Tanzania ambacho kinawajibu wa kuomba ardhi kutoka Wizara ya Ardhi ambayo itatafuta ardhi hiyo na kuitangaza kwenye gazeti la serikali na kasha kuimilikisha kwa Kituo cha Uwekezaji. Kituo cha Uwekezaji kitatoa hati mbadala kwa mwekezaji.

Hata hivyo, tovuti ya Kituo cha Uwekezaji inataja njia tano (5) ambazo mwekezaji asiye mtanzania anaweza kupewa ardhi:

- i.** Umiliki mbadala, fungu 20(1) Sheria ya Ardhi namba 4, ya mwaka 1999
- ii.** Kuomba kutoka kwa Kamishina wa Ardhi fungu 25(1)h
- iii.** Kupangisha kutoka sekta binafsi (sub-lease from private sector)
- iv.** Leseni ya ardhi kutoka serikalini
- v.** Ununuzi kutoka kwa wamiliki wengine

Utoaji wa Ardhi ya Kijiji kwa Wawekezaji

Muhtasari wa maelezo haya yanakueleza wewe mwanakijiji kuhusu hatua za kufuata kwa ardhi ya kijiji kuuzwa au kupewa kwa wageni kwa lengo la uwekezaji. Kwa kujua na kuelewa hatua hizi, wewe na wanakijiji wenzako mtakuwa katika uelewa mzuri wa ama kulinda ardhi ambayo hamtaki ichukuliwe na wageni kutoka kijijini au kuhakikisha wewe na wanakijiji wengine wanapata fidia ambayo mnastahili.

Maelezo ya hatua za kufuata

1. Mwekezaji atawasilisha barua kijijini akielezea kiasi cha eneo analoliomba, na madhumuni ya matumizi ya ardhi anayoiomba.
2. Halmashauri ya Kijiji itajadili barua ya maombi na kuandika maoni yao, sababu za kukubali au kukataa kumpa mwekezaji ardhi na kupeleka maoni yao kwenye Mkutano Mkuu wa Kijiji. Taarifa zinazohusiana na uhamishaji wa umiliki, pamoja na maelezo ya ardhi, maelezo ya watu watakaothirika (kama wale watakaopoteza ardhi, ambao sasa wanamiliki kwa kufuata sheria za kimila)
3. Fidia kwa kijiji na wale waathirika wa moja kwa moja na mafao yoyote yatakayopatikana kijijini kwa sababu ya uwekezaji yanapaswa kubandikwa wazi sehemu zote, karibu na eneo linaloombwa na mahali ambapo mikutano ya kijiji hufanyika pamoja na kuitishwa kwa Mkutano wa Kijiji. Katika Mkutano wa Kijiji mwanakijiji
4. yeyote ana haki ya kuuliza swali kuhusu eneo lilipo na ni manufaa gani kijiji na wanakijiji watapata. Pia mwanakijiji anaweza kuuliza juu ya uthibitisho kuwa ahadi za fidia zitatekelezwa na mafao mengine yatatolewa kama kutolewa kwa ajira na huduma, ujenzi wa vyanzo vya maji kwa wanakijiji n.k.
5. Wanakijiji wanashawishiwa kudai kuandikwa kwa makubaliano ya ahadi zilizotolewa na mwekezaji. Mkutano Mkuu wa Kijiji utaidhinisha au kukataa kutolewa kwa eneo kwa kupiga kura kwa kufuata wingi wa kura.
6. Kama kutakuwa na makubaliano ya kutoa ardhi kwa mwekezaji, Halmashauri ya Kijiji itatoa maoni yake kuidhinisha kutolewa kwa hati miliki ya ardhi kwa mwekezaji na kwa hali hiyo kuiondoa ardhi hiyo katika umiliki wa awali huanza.
7. Kamati ya Wilaya ya ugawaji ardhi ina mamlaka ya kuidhinisha umiliki wa ardhi isiyozidi hekta 50 (ambazo ni sawa na eka 124) wakati zaidi ya ukubwa huo inapaswa kuidhinishwa na Kamishina wa Ardhi.
8. Kama na wakati ambapo mwekezaji atapewa haki ya kumiliki ardhi ambayo ilikuwa ikimilikiwa na watu kwa kufuata sheria za kimila, wenyeji watapewa notisi ya angalau siku 180 kuondoka katika ardhi hiyo, watapewa nafasi ya kuvuna mazao ambayo yaliyokuwa yamepandwa kabla ya ardhi hiyo kutwaliwa na mwekezaji (mgeni), wanakijiji wana haki ya kuendelea kutumia maji kama zamani na kulipwa fidia kama walivyokubaliana.

Namna ya kumwomba Rais ahawilishe ardhi kuwa ya kijiji

Sehemu hii inakueleza namna wewe na wanakijiji wenzako mnavyoweza kumwomba Rais ahawilishe ardhi ya jumla au ya hifadhi kuwa ya kijiji. Hii itasaidia kupunguza uhaba wa ardhi kijijini kwenu ambayo itasababisha kupungua kwa migogoro ya ardhi. Pia itawezesha kuongeza uzalishaji kwani mtakuwa na ardhi ya kutosha kwa matumizi mbalimbali.

Mgawanyo wa ardhi

Kwa mujibu wa sheria za ardhi, ardhi ya Tanzania imegawanywa katika makundi matatu.

1. Ardhi ya jumla

Ardhi hii imeelezwa kuwa ardhi isiyokuwa ya kijiji na wala si ardhi ya hifadhi.

2. Ardhi ya kijiji

Ardhi hii imeelezwa kuwa ni ardhi yoyote iliyoko ndani ya mipaka ya kijiji kama kilivyoandikishwa chini ya sheria husika au ilivyotumika na kijiji kwa muda usiopunguwa miaka 12 kabla ya kuwepo sheria ya Ardhi namba 5 ya mwaka 1999 na ambayo si ardhi ya hifadhi.

3. Ardhi ya hifadhi

Ardhi hii imeelezwa kuwa ni ile ardhi iliyotengwa kwa madhumuni maalumu ambayo ni kama:

- Hifadhi ya misitu
- Hifadhi ya maji
- Ardhi yenye majimaji
- Ardhi ya wanyama pori
- Maeneo ya wazi
- Maeneo yaliyotangazwa kuwa ardhi ya hatari
- Hifadhi ya barabara kuu

Kwa mujibu wa sheria, ardhi ya hifadhi ni ile iliyotangazwa kuwa hivyo kwa mujibu wa sheria au tangazo maalum la kiserikali. Mfano sheria ya hifadhi za taifa, sheria ya hifadhi ya Ngorongoro n.k.

Nini maana ya uhawilishaji wa ardhi?

Uhawilishaji wa ardhi ni mchakato wa kubadilisha ardhi kutoka kundi moja kwenda kundi jingine. Kama ilivyoelezwa hapo juu, nchini Tanzania ardhi imegawanyika katika makundi matatu ambayo ni Ardhi ya Jumla, Ardhi ya Hifadhi na Ardhi ya Vijiji. Ni Rais pekee mwenye mamlaka au uwezo wa kuhamisha ardhi kutoka kundi moja kwenda kundi jingine. Ili rais ahawilishe ardhi inatakiwa awe na sababu za kufanya hivyo. Sababu mojawapo yawezakuwa rais anafahamu uhaba wa ardhi ulipo kijijini kwenu. Swali la kujuliza, je ni namna gani rais atafahamu kuwa mnahitaji afanye uhawilishaji? Hapa chini ni hatua ambazo mnaweza chukua ili kumfahamisha rais na kumwomba awahawilishie ardhi.

Hatua ya 1

Wanakijiji katika Mkutano wenu Mkuu wa Kijiji mnatakiwa kulijadili suala hilo kama agenda. Agenda hiyo inaweza kuandikwa kama “kusudio la kumwomba rais Ardhi ya Jumla (mf. Shamba la NAFCO, au ardhi iliyo baina ya kijiji chenu na mji au mji mdogo iliyo jirani ili awahawilishie. Hapo mtatoa sababu za kufanya hivyo na kutoa mapendekezo yenu kama Mkutano Mkuu. Mkutano Mkuu wa Kijiji utaagiza Halmashauri ya Kijiji kutekeleza uamuzi huo.

Hatua ya 2

Halmashauri ya Kijiji baada ya kutafakari mapendekezo ya Mkutano Mkuu wa Kijiji itaiandikia Halmashauri ya Wilaya juu ya maamuzi yao pamoja na mapendekezo na kuomba ushauri juu ya suala hilo. Katika barua hiyo, Halmashauri ya Kijiji itaeleza bayana yafuatayo:-

1. Sababu za kuomba ardhi husika
2. Kiasi cha ardhi kilichopo kijijini
3. Idadi ya wanakijiji

4. Kiasi cha ardhi kinachoombwa na mahali ilipo
5. Mamlaka ambayo inasimamia ardhi inayoombwa

Barua pamoja na mapendekezo ya Halmashauri ya Kijiji yatapelekwa Halmashauri ya Wilaya pia inaweza kutuma nakala ya barua kwa Kamishina wa Ardhi na Waziri husika. Kitendo hiki kitarahisisha ufuatiliaji.

Hatua ya 3

Baada ya kupata jibu chanya kutoka Halmashauri ya Wilaya, Halmashauri ya Kijiji itamwandikia rais barua ya kumwomba ardhi hiyo. Wakati fulani Halmashauri ya Wilaya inaweza kuamua kufuatilia suala hilo yenyewe. Maamuzi haya ni bora yakawasilishwa katika Halmashauri ya Kijiji na Mkutano Mkuu wa Kijiji ukajulishwa.

Je nini nafasi ya wadau wengine?

Maamuzi na mamlaka ya uhawilishaji yamo mikononi mwa rais. Ili rais ahawilishe lazima awe anafahamu hitaji na sababu za kufanya hivyo. Tatizo hapa ni namna rais anavyoweza kufahamu tatizo lenu la ardhi. Hivyo baada ya kufahamu taratibu za kumwomba rais basi sasa wewe na wanakijiji wenzako maweza kumwomba kufanya hivyo. Katika kufanya hivyo mnaweza kumshirikisha mbunge wenu, diwani, viongozi wa dini na watu wengine maarufu wilayani kwenu au mnaweza kumwandikia barua moja kwa moja rais na kuipeleka lkuulu au kwa njia ya posta au kwa mkono.

Nini Stahiki yako ya Fidia pale Ardhi yako inapotwaliwa?

Sehemu hii inakueleza wewe juu ya stahiki zako za fidia pale ardhi yako inapotwaliwa au kwa kuhawilishwa kutoka kuwa Ardhi ya Kijiji kwenda kuwa Ardhi ya Jumla au ya Hifadhi, au wakati ninyi wenyewe wanakijiji mmeamua kugawa kwa mwekezaji awe ni mzawa au asiye mzawa. Kwa kujua stahili zenu mtakuwa katika nafasi nzuri ya kudai fidia.

Nani anastahili fidia na nani ana uwezo wa kuidai?

Pale ambapo ardhi yako au ardhi ya kijiji inapotwaliwa, au kuhawilishwa kuwa ya jumla au hifadhi na umetakiwa kuondoka wewe kama mmiliki unastahiki ya fidia kama inavyoelezwa katika Sera ya Taifa ya Ardhi. Katika kudai fidia wafuatao waweza kudai:-

Halmashauri ya Kijiji 1. kwa niaba ya wanakijiji kwa ajili ya ardhi ya matumizi ya pamoja, na pia upotevu/ hasara inayotokana na kutwaliwa kwa ardhi ya kijiji ya pamoja.

2. Mwanakijiji yeyote anayemiliki ardhi katika ardhi iliyotwaliwa au kuhawilishwa, anayomiliki kimila iwe imesajiliwa au la.

Nini stahiki zako katika Fidia

1. Fidia kwa kupoteza maslahi yoyote kwenye ardhi, itajumuisha thamani ya uboreshaji wa mali isiyohamishika (majengo n.k). Thamani ya ardhi hiyo itapatikana kwa kigezo cha soko (thamani ya soko). Thamani ya soko ni mlinganisho wa mauzo ya ardhi kama hiyo katika eneo husika. Je, kama ingezwa ungepata shilingi ngapi?

2. Posho ya usumbufu

Hii inakadiriwa kwa kuzidisha thamani ya ardhi mara wastani wa riba inayotolewa na benki kwa akaunti ya muda maalum wa miezi 12 wakati wa kupoteza ardhi hiyo.

3. Posho ya usafiri

Utatakiwa kulipwa gharama za kusafirisha tani 12 za mizigo kwa njia ya barabara au reli kwa umbali wa km 20.

4. Kupoteza Faida

Mfano:- kama ulikuwa na duka biashara katika ardhi husika fidia ya upotevu wa faida itakadiriwa kwa kuangalia faida yako kwa mwezi na kuizidisha mara miezi 36. Hivyo kama faida katika biashara yako ni sh. 100,000 x 36

5. Posho ya Pango/ Makazi

Kodi ya pango katika soko kwa jengo itakadiriwa na kuzidishwa mara miezi 36 ili kukulipa fidia yako. Mfano kama kodi ya pango ni sh. 50,000 x 36 hiyo itakuwa fidia ya upotevu wa pango.

6. Gharama za upatikanaji wa ardhi husika (hiyo)

Fidia halisi ya ardhi yako itapatikana kwa kuithamini na kuangalia thamani yake ya soko. Kama ikiuzwa ungepata kiasi gani?

7. Riba

Riba utalipwa pale tu ambapo fidia haikulipwa ndani ya miezi sita (6) toka ardhi yako itwaliwe au ihawilishwe. Riba inakadiriwa kwa kuangalia riba itolewayo na mabenki kwa akiba za muda maalum.

Madai/ Kudai Fidia

Pale ardhi yenu inapotwaliwa au kuhawilishwa Kamishina atatoa taarifa kwa Halmashauri ya Kijiji na watu wote ambao ardhi yao inahawilishwa kuwa mnatakiwa kudai fidia. Wewe na wanakijiji wenzio mnatakiwa kujaza fomu maalum za kudai fidia. Kama mtahitaji msaada katika kuandaa madai yenu basi mnatakiwa kumwomba Afisa Mtendaji wa Kijiji amwombe Afisa Mteule wa Ardhi wa Wilaya awasaidie. Au mnaweza kuomba msaada kutoka Mashirika yasiyo ya Kiserikali yanayohusika na masuala ya Ardhi na/au haki za binadamu.

4. Taratibu za kutangaza ardhi iliyotelekezwa

Sehemu hii inakueleza juu ya hatua za kutangaza ardhi iliyotelekezwa na mmiliki. Kwa kujua hatua hizi itakusukuma wewe kuweka ardhi yako katika matumizi bora ili usije ukaipoteza. Pili hukuwezesha wewe na wanakijiji wenzio kuwajibisha watu ambao waligawiwa ardhi na Serikali ya Kijiji ili waitumie lakini hawaitumii wakati huo huo kuna wanakijiji hawana ardhi au wana ardhi kidogo. Kwa kufahamu hatua hizi itakusaidia wewe kutetea haki za wajane, wanawake, wazee na watoto/ yatima katika kijiji chako.

Maana ya maneno

Ardhi iliyotelekezwa – Ni ardhi ambayo imegawiwa au inamilikiwa na mtu lakini inakaa kwa muda mrefu bila matumizi yeyote.

Ni wakati gani Ardhi itachukuliwa kama imetelekezwa?

Katika kijiji chako Ardhi inaweza kuchukuliwa kama imetelekezwa na mmiliki kama utaona moja au zaidi ya mambo yafuatayo:- Pale

- Ambapo serikali ya kijiji imemgawia mtu ardhi na hajaitumia wala kuimiliki kwa muda wa zaidi ya miaka 5.
- Pale ambapo mtu ambaye si mwanakijiji na anamiliki ardhi ya kijiji na hajalipa pango la ardhi, kodi au gharama nyingine anazotakiwa kulipa kwa zaidi ya miaka miwili.
- Pale ambapo mmiliki wa ardhi amesafiri nje ya nchi bila kutoa taarifa kwa Halmashauri ya Kijiji au hajafanya mipango ya ardhi hiyo kutunzwa kwa mujibu wa masharti ya ugawiwaji.

Utaamuaje kama ardhi imetelekezwa?

Ili Halmashauri ya Kijiji iweze kuamua kwamba ardhi imetelekezwa inatakiwa iangalie/izingatie mambo yafuatayo:-

- Uwezo wa kifedha wa mtumiaji
- Umri na afya ya mmiliki
- Hali ya hewa katika kipindi cha miaka 3 iliyotangulia
- Taratibu za kiufugaji zitumiwazo na wafugaji asili

Mambo hayo yaliyotajwa hapo juu, yaweza kuwa chanzo cha kutotumia ardhi na si kwamba mmiliki ameitelekeza.

Hatua za kutangaza Ardhi imetekelezwa

1. Kutoa tangazo la taarifa

Halmashauri ya Kijiji ikiona au kuamua kwamba ardhi ya kijiji imetekelezwa itatoa tangazo la taarifa (notisi). Tangazo la taarifa litaandikwa katika fomu maalum na kubandikwa katika eneo husika. Tangazo la taarifa litaeleza kuwa serikali ya kijiji itajadili suala kwamba ardhi hiyo imetelekezwa ndani ya siku zisizopungua 90 na itaalika mtu yeyote ambaye ana maslahi katika ardhi hiyo na kutoa sababu kwa nini ardhi hiyo isitangazwe kuwa imetelekezwa. Nakala ya tangazo la taarifa itapelekwa kwa Kamishina wa Ardhi.

2. Kutangaza Amri ya Pendekezo

Halmashauri ya Kijiji itatangaza amri ya muda ya ardhi iliyotelekezwa. Kama hakutakuwa na mtu ambaye atajitokeza ndani ya siku 30 zilizotolewa katika tangazo la taarifa. Amri hii hujulikana kama amri ya muda ya ardhi iliyotelekezwa. Amri itabandikwa katika ofisi za kijiji na katika ardhi husika na nakala itatumwa kwa Kamishina wa Ardhi. Amri hii itakuwa amri kamili ya ardhi iliyotelekezwa katika muda wa siku 90 toka tarehe ya tangazo la amri kama hakutakuwa na mwenye maslahi katika ardhi hiyo. Ardhi itarudi mikononi mwa Serikali ya Kijiji tayari kwa kugawiwa upya kwa watumiaji wengine. Kama kutajitokeza madai ya fidia ndani ya siku 60 baada ya ardhi kuwa imetelekezwa, Halmashauri ya Kijiji itatakiwa kulipa madai hayo.

5. Daftari la Ardhi la Kijiji na namna ya kuendesha Masijala ya Ardhi ya Kijiji

Sehemu hii inakueleza juu ya uanzishaji na uendeshaji Masijala ya Ardhi ya Kijiji. Ni muhimu kwa wewe kufahamu umuhimu wa kuwa na masijala ya ardhi ya kijiji na namna gani inafanya kazi. Hii ni muhimu kwa sababu bila masijala wanakijiji hawawezi kupewa vyeti vya hakimiliki za kimila. Kwa kufahamu hilo utakuwa kwenye nafasi nzuri ya kuungana na wananchi wenzio kuanzisha masijala.

Daftari la Ardhi ya Kijiji ni nini?

Daftari la Ardhi ya Kijiji- Ni kitabu ambacho kinatunza taarifa, kumbukumbu na nyaraka kuhusiana na Ardhi ya Kijiji. Kitabu hiki kinatunzwa katika ofisi maalum inayojulikana kama masijala ya ardhi ya kijiji. Uanzishwaji wa Daftari la Ardhi ya Kijiji na ofisi ya masijala ni masharti ya kabla ya utoaji wa Cheti cha Hakimiliki ya Kimila.

Uendeshaji wa Daftari la Ardhi ya Kijiji

Daftari la Ardhi la kijiji limegawanyika katika sehemu kuu tatu:-

Sehemu A. Cheti cha Ardhi ya Kijiji

Sehemu B. Daftari la Hati

Sehemu C. Daftari bayana la kutahadharisha

SEHEMU A: Cheti cha Ardhi ya Kijiji

Cheti cha Ardhi ya Kijiji kitakuwa katika fomu maalum na kitahifadhiwa katika sehemu maalum ya daftari; cheti hiki ni nyaraka muhimu haitakiwi kuchezewa wala kuharibiwa. Kumbukumbu pekee zinazoweza kuingizwa kwenye kitabu hiki baada ya kukabidhiwa kwa serikali ya kijiji ni maagizo ya Kamishina wa Ardhi juu ya mpaka wa kijiji, kumbukumbu za kuongezwa Ardhi ya Kijiji kutokana na uhawilishaji na

mwisho ni kumbukumbu ya vipande vya ardhi vilivyotangazwa kuwa vyenye madhara.

SEHEMU B: Daftari la Hati

Daftari la hati litakuwa limegawanyika sehemu tatu:-

1. Sehemu inayotunzwa kumbukumbu za Hatimiliki za kimila
2. Sehemu inayotunzwa kumbukumbu za Hatimilki zisizo za asili
3. Sehemu inayotunzwa kumbukumbu zote za uhamishaji na shughuli zinazohusiana na uhamishaji wa ardhi zinazihusiana na Hatimilki za kimila na zisizo hatimilki za asili. Afisa husika wa usajili atasajili nyaraka zinazowasilishwa kwake katika fomu maalum ambayo imo katika daftari la Ardhi ya Kijiji.

SEHEMU C. Daftari la kutahadharisha

Daftari la kutahadharisha - Ni sehemu muhimu katika sehemu ya daftari la ardhi la kijiji - Inatunza nyaraka na kumbukumbu zote ambazo zinaonesha namna masuala ya ardhi yanayoendeshwa kijijini na kusimamiwa. Daftari hili linatunza nyaraka zifautazo:-

- (a) Nyaraka za kurejesha hakimiliki za kimila.
- (b) Amri ya kutelekeza ardhi.
- (c) Amri ya kuhakilisha/ kuweka rehani kwa muda hatimilki ya kimila.
- (d) Nyaraka za taarifa zinazohusu ulipaji au kutolipa kodi ya pango, faini, na malipo mengine ambayo yanatakiwa kulipwa na taasisi isiyo ya kijiji ambayo inakalia Ardhi ya Kijiji.
- (e) Nyaraka za kumbukumbu za mpango wa pamoja wa usimamizi.
- (f) Nyaraka za kumbukumbu za maamuzi zinazo amua kwamba ardhi ya kijiji itatumika kwa ajili ya misitu, wanyama pori au imetengwa kwa shughuli nyingine za uhifadhi.
- (g) Nyaraka ya kumbukumbu ya Mkutano Mkuu wa Kijiji unaotenga Ardhi ya Kijiji ya matumizi ya pamoja. Uendeshwaji wa daftari la ardhi la kijiji unafanyika kwa njia za usajili wa nyaraka. Afisa husika ataingiza kumbukumbu kwa kujaza nyaraka iliyoletwa kwake na kurudisha nakala ya nyaraka aliyojaza. Afisa ataweka saina kwenye nyaraka zote mbili yaani; aliyoisajili na nakala. Saina itatumika kama ushahidi wa nakala halisi. Mtu anayeruhusiwa kusajili nyaraka ni mtu yule ambaye ana maslahi katika nyaraka iliyosajiliwa au wakala aliyemuidhinisha.

6. Haki za wanawake katika ardhi

Namna gani mwanamke anaweza kupata ardhi?

Sehemu hii inakueleza njia ambazo mwanamke anaweza kupata ardhi nchini Tanzania. Kwa kufahamu njia hizo wewe kama mwanamke utakuwa kwenye nafasi nzuri ya kupata ardhi na kumiliki binafsi. Kama wewe si mwanawake utakuwa katika nafasi nzuri ya kutetea haki za ardhi za wanawake wa Tanzania.

Zipi ni haki za wanawake katika Ardhi?

Sheria za ardhi za Tanzania zinaeleza wazi kwamba haki ya mwanamke katika kupata ardhi, kimiliki, kutumia, kuuza ni sawa na kwa kiwango kilekile kama ilivyo kwa mwanaume. Hivyo wewe kama mwanamke una haki sawa na mwanaume katika kupata, kumiliki, kutumia kuuza, kuweka rehani sawa na mwanaume.

Ni njia zipi mwanamke anaweza kuzitumia ili kupata Ardhi?

Sheria za Tanzania zinataja njia tano ambazo mwanamke anaweza kupata Ardhi:

1. Kusafisha pori lisilomilikiwa na mtu

Njia hii hutumika pale ambapo mtu huingia katika pori na kusafisha kisha kuliweka katika matumizi. Njia hii ni kongwe sana hapa nchini. Pori linalosafishwa linaweza kuwa ardhi ya kijiji, hifadhi au ya jumla. Ni ngumu kutumia njia hii nyakati hizi, lakini bado inatumika katika maeneo mengi ya Tanzania. Pale ambapo utatakiwa kufuata taratibu kama vile kusajili utatakiwa kutii amri hiyo.

Kama utatakiwa kuhama eneo hilo basi mamlaka husika itatakiwa kukulipa fidia ya maendeleo uliyoyafanya katika ardhi hiyo.

2. Urithi

Wewe kama mwanamke unaweza kupata ardhi kwa njia ya urithi. Mwanamke anaweza kurithi ardhi kutoka kwa mume au wazazi wake kama kutakuwepo na wosia na mwanamke ametajwa katika wasio basi atakuwa na haki ya kurithi. Kama hakutakuwa na wosia basi katika mgawanyo wa mirathi mwanamke anayo haki ya kurithi ardhi pia. Jinsia au tamaduni na mila haviwezi kuwa kigezo cha kumnyima mwanamke haki hiyo ya kurithi ardhi. Mgao wowote utakaomnyima haki hiyo kwa misingi ya jinsia au mila ni batili na unaweza kuwafikisha wahusika mahakamani.

3. Kugawiwa na Serikali

Mwanamke anaweza kupata ardhi kwa kugawiwa na Serikali. Anaweza kuomba ardhi katika ardhi ya jumla au ya kijiji. Kamishina akiridhika kwamba umetimiza masharti atakugawia ardhi hiyo. Katika ardhi ya kijiji, serikali ya kijiji ndiyo yenye mamlaka ya kugawa ardhi. Mwanamke akipeleka maombi ya ardhi serikali ya kijiji itayajadili na kuyapeleka Mkutano Mkuu wa Kijiji kuyapitisha. Kama maombi ni chini ya hekta 21 basi Halmashauri ya Kijiji itamgawia ardhi hiyo.

4. Kununua

Hii pia ni njia mojawapo ambayo mwanamke unaweza kuitumia kupata ardhi. Wakati mmiliki anapotaka kuuza ardhi yake iwe ya kijiji, hifadhi au jumla, sheria inatoa ruhusa ya kununua kama unaweza. Ugumu kwa wanawake walio wengi kupata ardhi kwa njia hii ni uwezo wao mdogo wa kiuchumi kuweza kumudu bei ya soko.

5. Upangishaji

Upangishaji ni njia mojawapo ya kupata ardhi. Tofauti na njia nyingine za upatikanaji wa ardhi, upangishaji unakupatia haki pungufu na yule anayekupangisha. Wanawake wanaweza kupata ardhi kwa kupangisha pia.

Masuala muhimu

Sheria za ardhi za Tanzania hazimnyimi mwanamke haki ya ardhi ila mfumo wetu wa kijamii, kisiasa na kiuchumi ndio unaomnyima mwanamke haki ya ardhi. Maneno ya kisheria yanatoa haki ya ardhi kwa mwanamke sawa na mwanaume. Lakini sababu za kijinsia, kiutamaduni, kijamii na kiuchumi ndizo zinazomnyima mwanamke haki hizo kwani hazitoi fursa rafiki kwa mwanamke.

Haki za wanawake za Ardhi wakati wa urithi

Sehemu hii inakueleza Haki za wanawake za Ardhi wakati wa urithi. Kwa undani inakuelezea suala la urithi wa Ardhi kama njia mojawapo ya upatikanaji wa Ardhi kwa mwanamke. Kwa kufahamu haki zako za urithi kutakusaidia wewe mwanamke kuidai haki hiyo- Kama wewe ni mwanaume kwa kujua haki hizo utakuwa kwenye nafasi nzuri ya kutetea haki za wanawake wakati wa urithi.

Maana ya maneno

Urithi – Urithi ni matokeo ya wosia ambao unaonesha nani atapata nini kutoka katika mali za marehemu.

Wosia – Hili ni tamko ambalo huandaliwa na mtu juu ya namna gani mali zake zigawanywe baada ya kifo chake. Wosia unaweza ukawa wa maandishi au wa mdomo.

Sheria za mirathi zimegawanyika katika makundi matatu ambayo ni:-

- Sheria za Kimila
- Sheria za Kiislamu
- Sheria za Nchi

Wanawake na urithi wa Ardhi

Sheria ya Ardhi inasema wazi kuwa haki ya mwanamke katika kupata, kumiliki, kutumia na kuuza ardhi

ni sawasawa na kwa kiwango kilekile na haki ya mwanaume. Njia mojawapo ya kupata haki ya Ardhi ni kupitia Urithi. Hivyo wewe kama mwanamke unaweza kupata ardhi kwa njia ya urithi. Mwanamke anaweza kurithi ardhi kutoka kwa wazazi wake au mume wake.

Endapo kutakuwepo na wosia wa kuandikwa au wa mdomo na akawa ametajwa kama stahiki yake katika wosia atakuwa na haki ya kumiliki ardhi kama ipo wakati wa mgawanyo wa mirathi. Hata kama hakuna wosia wowote, mwanamke anahaki ya kurithi mali kutoka kwa wazazi wake au mume wake wakati wa mgawanyo wa mali. Mgawanyo wowote wa mirathi unaomtenga/ kumnyima urithi kwa sababu ya jinsia au utamaduni/mila ni batili kikatiba na unaweza kupingwa mahakamani. Masuala ya mirathi kwa mujibu wa sheria za mirathi Tanzania kama ilivyotajwa

hapo awali yamegawanyika katika makundi matatu ambayo ni:- Sheria za Kimila, Sheria za Kiislamu na Sheria za Nchi.

Katika sheria za Kimila, mtoto wa kwanza wa kiume ana hadhi ya daraja la kwanza katika mirathi. Watoto wengine wote wa kiume ni daraja la pili na watoto wa kike ni daraja la tatu. Kwa kuwa ardhi ni mali asili ambayo ni muhimu zaidi katika uzalishaji na maisha kwa ujumla ni vigumu kuangukia mikononi mwa mtoto wa kike ambaye ni daraja la tatu. Hii inafanya vigumu kwa mwanamke kurithi ardhi pale ambapo kifo cha baba kinatokea hususani katika jamiii zetu za asili.

Katika sheria za Kiislamu, mirathi inagawanyika kati ya mjane, watoto wa kiume na mwishoni watoto wa kike. Mjane atarithi moja ya nane kama atakuwa na watoto na asipokuwa na watoto atarithi moja ya nne. Mali yote inayobaki itagawanywa katika mafungu matatu yaliyo sawa. Watoto wa kiume watapata mafungu mawili na watoto wa kike watapata fungu moja. Hivyo ni ngumu kwa mwanamke kurithi ardhi katika muundo huu.

Katika sheria za Nchi, kidogo mwanamke amepewa nafasi. Sheria za nchi zinatumiwa na wananchi ambao wameamua kutotumia Sheria za Kimila au Sheria za Kiislamu. Katika sheria za nchi pale ambapo wanandoa wana watoto, mjane atapata 1/3 ya mali zote na watoto watagawana 2/3 ya mali sawa sawa. Pale ambapo mwanandoa hawakuwa na watoto, mjane atapata 1/2 na ndugu za marehemu watapata 1/2. Katika sheria zote tatu watoto wa nje ya ndoa hawawezi kurithi. Hivyo basi sheria za ardhi zinatoa nafasi kwa wanawake kumiliki ardhi. Lakini sheria za mirathi hazitoi fursa sawa kwa wanawake na wanaume. Wanawake wanashauriwa wawashauri waume zao waandike wosia ambao utasaidia wakati wa mirathi. Vilevile, mwanamke anashauriwa kuandika wosia wakati mwingine hata pasipo kumshirikisha mwanandoa mwenzake. Katika tukio la kifo cha mwanandoa na hatimaye ugawanywaji wa mali unashauriwa kutafuta msaada kutoka kwa Mwenyekiti wa Kijiji, Diwani, Karani wa Mahakama, Viongozi wa Dini, taasisi yoyote isiyokuwa ya serikali (NGO) na mtu yeyote ambaye unadhani atakuwa wa msaada kwako

Haki za mwanamke za ardhi wakati wa Talaka

Sehemu hii inakueleza haki za ardhi za mwanamke wakati wa talaka. Kwa kufahamu stahili za mwanamke wakati wa talaka, itakusaidia wewe mwanamke kulinda maslahi yako na kudai haki yako ya ardhi.

Talaka ni nini?

Talaka ni amri ya mahakama inayotolewa kuonesha kuwa ndoa imevunjika katika kiwango cha kutotengenezeka. Hii inamaanisha kuwa wanandoa hawawezi kuishi tena kwa amani kama mume na mke, hivyo waachane. Ikumbukwe kwamba talaka inayotolewa nje ya mahakama haitambuliki kwa mujibu wa sheria za Tanzania. Ni mahakama tu yenye uwezo wa kutoa talaka na kugawanya mali za watalaka.

Mali za ndoa

Mali ya ndoa ni mali inayopatikana wakati wa ndoa. Mali zilizopatikana kabla ya ndoa si mali za ndoa. Wewe kama mke una haki na mali ulizochuma kabla ya ndoa vivyo hivyo mumeo. Nyote mna haki katika mali mlizochuma wakati wa ndoa yenu. Mali hizo ni matunda ya mchango wenu katika kuzipata. Suala linalotatiza hapa ni mchango wa mwanamke/ mke katika mali hizo.

Mchango wa mke katika mali za ndoa

Mchango wa mke ufahamike kuwa ni mchango aliotoa katika ndoa na uhesabike hata kama hakuchangia moja kwa moja. Kama aliajiriwa huo ni mchango. Hata kulea watoto na kumhudumia mumewe huo ni mchango. Ni mahakama ndio itakayoamua mchango huo ni kiasi gani.

Masuala ya haki za Ardhi za mwanamke katika Talaka

Sheria ya ndoa inatambua ndoa moja inayofungwa kwa namna tatu: yaani Kidini, Kimila na Kiserikali. Wale wanaofunga ndoa ya kidini au kiserikali mara nyingi wamekuwa na fursa ya kufika mahakamani kirahisi zaidi. Uzoefu unaonesha kuwa, wanawake waliofunga ndoa ya kimila ndio wapo katika matatizo makubwa ya kukosa haki zao wakati wa talaka. Mara nyingi huachana kwa kufuata taratibu za mila ambazo hufuata taratibu na tamaduni za makabila mbalimbali. Hivyo ni vigumu kupata haki stahiki wakati wa talaka. Katika baadhi ya makabila hayana kabisa suala la mali za ndoa, kwao mwanamke akiolewa na mahari kutolewa hana kitu chochote nyumbani kwa mumewe. Hivyo wanashauriwa kwenda mahakamani pindi wanapopewa talaka kimila kwani ni jukumu la mahakama kutoa talaka na kugawa mali za ndoa.

Wakati wa talaka na baadaye mgawanyo wa mali za ndoa, wewe kama mwanamke unashauriwa kuomba msaada kutoka kwa mwenyekiti wako wa kijiji, Afisa Mtendaji wa Kijiji, diwani, kiongozi wa dini, karani wa mahakama, asasi yoyote iliyopo kijiji au yeyote yule utakayeona atakuwa na msaada kwako.

Haki ya mwanandoa katika kuridhia uuzwaji, uwekaji rehani wa Ardhi

Sehemu hii inakueleza juu ya haki ya mwanandoa katika mali za ndoa, inaelezea umuhimu wa kutambua mamlaka ya mwanandoa mwenzio katika mali mlizochuma pamoja. Kwa kujua hayo mtaweza kulinda / kutetea mali mlizochuma pamoja kwa maslahi ya pamoja. Zaidi ya hapo kitini kitakusaidia wewe na mwanandoa mwezako kuwa waangalifu katika matumizi ya mali za ndoa. Kwa undani angalia kitini cha haki za wanawake wakati wa talaka na wakati wa mirathi.

Nini maana ya mali za ndoa

Hii ni mali inayopatikana au kuchumwa wakati wa ndoa

Haki ya kuridhia au kukubali

Mwanandoa anayo haki ya kuridhia mauzo au uhawilishaji wa nyumba ya ndoa. Mwanandoa hawezi au kuhawilisha kwa namna yoyote nyumba ya ndoa bila idhini au kuridhia kwa mwanandoa mwingine. Kama mwanandoa anakusudia kuuza nyumba ya ndoa pasipo idhini au kuridhia kwa mwanandoa mwingine, mwanandoa ambaye anaathirika anatakiwa kwenda mahakamani na kuweka pingamizi. Pale ambapo mwanandoa anataka kuuza au kuhamisha mali nyingine za ndoa zaidi ya nyumba ya ndoa idhini pia inahitajika. Kabla ya mabadiliko ya sheria ya vyombo vya fedha ilikuwa ni jukumu na wajibu wa taasisi za fedha kujithibitisha wenyewe kwamba mteja amepata idhini ya mwanandoa. Hivi sasa jukumu la kuthibitisha kwamba kuna idhini au maridhiano ya wanandoa limehamishiwa kwa mteja. Taasisi za fedha hazina jukumu la kuthibitisha idhini au kuridhia kwa mwanandoa.

7. Haki za Wafugaji katika matumizi ya Ardhi ya Kijiji

Sehemu hii inakuelezea masuala yanayowakabili wafugaji katika matumizi ya ardhi na haki yao ya ardhi. Masuala yanayowakabili ni kama vile namna gani wanaweza wakasajili ardhi yao na kupata cheti cha hatimiliki ya kimila, namna gani wanaweza wakatumia ardhi ya vijiji kwa muundo/mfano ulio sasa na nini haki yao ya ardhi katika kijiji. Kwa kujua masuala haya yatakusaidia wewe kama mfugaji kuweza kushiriki katika mpango wa matumizi bora ya ardhi ya vijiji na kuweza kuingiza masuala ya haki za wafugaji katika mpango.

Ufugaji wa asili ni nini?

Ufugaji wa asili ni mfumo wa kitamaduni wa ufugaji wanyama. Umekuwa ukiendeshwa kwa karne nyingi.

Ni moja wapo ya mfumo mkongwe wa uzalishaji. Mfumo huu mbali na ufugaji wa mifugo unajumuisha pia mila na tamaduni za watu husika ndani yake.

Je, wafugaji wanaweza kuomba kupewa Cheti cha Hatimilki ya Kimila

Ifahamike kwamba Hakimiliki ya Kimila inaweza kugawiwa na Halmashauri ya Kijiji kwa kikundi cha watu bila kujali kama kikundi hicho cha raia kipo kwa mujibu wa sheria au laa. Wafugaji wanatumia ardhi kwa njia ya matumizi ya pamoja. Hivyo sio rahisi kutoa cheti cha Hakimiliki ya Kimila kwa kila mfugaji mmoja mmoja peke yake. Kwa vile sheria inaruhusu utoaji wa Hakimiliki ya kimila kwa kikundi cha watu basi wafugaji wanaweza kupewa Cheti cha Hatimiliki ya Kimila kama kikundi.

Maombi ya Hakimiliki ya kimila kama kikundi

Maombi ya Hakimiliki ya kimila yatatakiwa yawekwe saini na watu wasiopungua wawili ambao wanatambulika kama viongozi au wazee wa hicho kikundi cha watu au jamii husika.

Nini wajibu wa Halmashauri ya Kijiji katika hili?

Halmashauri ya kijiji ina wajibu mkubwa wa kuhakikisha kwamba haki za wafugaji katika ardhi hasa wakati wa ugawaji wa vyeti vya Hakimiliki za kimila zinahakikiwa na kugawiwa. Hii inaweza ikafanyika vizuri zaidi wakati wa uandaaji wa mpango bora wa matumizi ya ardhi ya kijiji. Ni muhimu sana wakati wa mchakato wa mpango wa matumizi bora ya ardhi, ardhi ya wafugaji ikatengwa kwa kupitia maamuzi ya Mkutano Mkuu wa Kijiji kisha haki zao zinatambuliwa, mipaka inawekwa na kuheshimiwa na wanakijiji wengine ambao si wafugaji.

8. Utatuzi wa Migogoro ya Ardhi

Baraza la Ardhi la Kijiji

Sehemu hii inakueleza wewe mwanakijiji nini maana ya Baraza la Ardhi la Kijiji, muundo wake na kazi zake. Kwa kufahamu hayo wewe kwa kushirikiana na wanakijiji wenzio mtaweza kuunda na kuendesha mabaraza ili kutatua migogoro kijijini. Mabaraza haya ni muhimu katika utatuzi wa migogoro ya ardhi kwenye ngazi ya kijiji chako.

Baraza la Ardhi la Kijiji ni nini?

Baraza la Ardhi la Kijiji ni chombo kinachoundwa ili kutatua migogoro katika ngazi ya kijiji. Chombo hiki kinaundwa na wajumbe 7 kati yao lazima wajumbe wasiopungua watatu (3) wawe ni wanawake. Wajumbe wa baraza huteuliwa na Halmashauri ya Kijiji na kuthibitishwa na Mkutano Mkuu wa Kijiji. Wajumbe hawa wanatumikia kwa muda wa miaka mitatu (3) na wanaweza kuchaguliwa tena.

Wajibu wa Baraza la Ardhi la Kijiji

Wajibu wa msingi wa Baraza ni kusuluhisha pande mbili zenye mgogoro wa ardhi ili kufikia muafaka unaokubalika na pande hizo kama suluhu za mgogoro.

Kazi za Baraza la Ardhi la Kijiji

1. Kupokea malalamiko yahasuyo ardhi kutoka kwa wanakijiji

Baraza la Ardhi linapokea malalamiko ya Ardhi kutoka kwa wanakijiji au Taasisi ya kijiji iliyomo kijijini. Malalamiko yanayopokelewa ni yale ambayo thamani ya mali inayolalamikiwa haizidi shilingi milioni tatu. Hivyo uwezo wa Baraza katika kupokea malalamiko kijiografia ni ndani ya kijiji na uwezo wa kifedha mwisho ni shilingi milioni tatu .

2. Kuitisha vikao vya usuluhishi

Mwanakijiji yeyote anaweza kutoa malalamiko yake kwa mjumbe yeyote wa Baraza kati ya wajumbe wake 7. Mjumbe atamtaarifu Mwenyekiti wa Baraza, Mwenyekiti wa Baraza atateua wajumbe wasiopungua wane (4) kati yao wanawake wasipungue wawili (2), ili waweze kusuluhisha shauri hilo. Katibu wa Baraza ataziarifu pande mbili husika juu ya tarehe, muda na mahali ambapo shauri litasikilizwa.

3. Kusuluhisha migogoro ya ardhi

Katika usuluhishi wa pande mbili za mgogoro Baraza linalazimika kuhakikisha kuwa pande zote mbili katika mgogoro zinafikia suluhu ya makubaliano. Ili kufanikisha hilo Baraza litatumia taratibu na kanuni zifuatazo:

- (a) Kanuni na taratibu za kimila za utatuzi wa migogoro
- (b) Misingi ya haki asilia endapo kanuni na taratibu za kimila hazitoi nafasi; yaani muhusika apewe nafasi ya kusikilizwa na kujitetea kabla ya maamuzi hayajafikiwa
- (c) Njia na taratibu nyingine zozote zile ambazo wajumbe hao watakuwa wamepata katika mafunzo. Katika kuendesha vikao vya Baraza, Baraza litamteua mjumbe mmoja kuwa mtunza kumbukumbu za vikao vya baraza wa kudumu ambaye atakuwa katibu wa baraza. Kama katibu hayupo basi baraza litamteua mtunza kumbukumbu wa muda. Baraza haliruhusiwi kumtoza mtu faini, kumlipisha fidia au kulazimisha mkataba kuendelea au kusitishwa wala kumlipisha ada. Upande wowote katika mgogoro haulazimishwi kukubaliana na maamuzi ya baraza. Upande ambao haujaridhika na maamuzi unaruhusiwa kukata rufaa katika Baraza la Kata.

Kazi na wajibu wa Baraza la Kata

Sehemu hii inakueleza kazi na wajibu wa Baraza la Kata. Kwa kufahamu kazi na wajibu wa Baraza la kata wewe na wanakijiji wenzio mtakuwa katika nafasi nzuri ya kufaidi huduma zitolewazo na baraza hivyo kuweza kulinda ardhi yako na kutatua migogoro kwa amani.

Baraza la Kata

Baraza la Kata ni chombo cha utatuzi wa migogoro kilichoundwa katika ngazi ya kata. Kinaundwa na wajumbe kati ya wanne na nane (4-8) kati yao wanawake lazima wasipungue watatu (3).

Kazi wa wajibu wa Baraza la Kata

Wajibu wa msingi wa Baraza la Kata ni kuweka ulinzi na usalama katika kata kwa kusaidia katika kusuluhisha pande mbili zenye mgogoro ili kufikia suluhu yenye muafaka kwa njia ya amani.

Kazi za Baraza la Kata

1. Kupokea mashauri yahasuyo ardhi

Baraza la Kata linapokea mashauri /malalamiko kutoka kwa wanavijiji wa vijiji katika Kata. Mashauri yanapokelewa kwa njia mbili. Mosi kama rufaa kutoka katika Baraza la Ardhi la Kijiji kilichopo ndani ya Kata. Pili kama shauri la kwanza kwa shauri ambalo pande za mgogoro zinatoka vijiji viwili tofauti ndani ya kata au thamani ya mali inayohusika na mgogoro si zaidi ya shilling milioni tatu (3). Hivyo uwezo wa kijiografia wa baraza ni ndani ya kata na uwezo wa kifedha ni milioni 3.

2. Kuitisha vikao vya usuluhishi wa migogoro

Mtu yeyote mwenye shauri atawasiliana na katibu wa baraza. Shauri linaweza kuletwa kwa maandishia au kwa mdomo. Ni wajibu wa katibu wa baraza kuweka shauri lililowasilishiwa kwa njia ya mdomo katika maandishi na kuliwasilisha kwa Mwenyekiti ambaye atachagua wajumbe 3 kusuluhisha, kati yao angalau mmoja (1) lazima awe mwanamke.

3. Kusuluhisha pande zenye Mgogoro

Katika kusuluhisha pande zenye mgogoro baraza lazima lijikite na kuangalia yafuatayo.

- (a) misingi ya usuluhishi kwa mujibu wa sheria za mila
- (b) misingi ya haki asilia
- (c) mafunzo na taratibu zozote za usuluhishi ambazo wajumbe wa baraza wamepata.

Wakati wa vikao vya usuluhishi unaweza kuwakilishwa na ndugu wa karibu au mtu unayemwamini,

lakini wakili haruhusiwi. Katika muda na vikao vyote vya usuluhishi baraza linatakiwa kufanya jitihada na kujaribu kufikia suluhu. Maamuzi yanafanyika kwa upigaji kura. Kama kutakuwa na kugongana kwa kura Mwenyekiti wa shauri atakuwa na kura ya ziada ya uamuzi (kura ya turufu).

Mamlaka ya Baraza la Kata

Baraza la Kata tofauti na Baraza la Ardhi la Kijiji, lina nguvu ya kimahakama. Katika kutoa maamuzi Baraza linaweza kufanya yafuatayo:

- Kuamuru urudishwaji wa ardhi
- Kuamuru utekelezaji au usitishwaji wa mkataba wa ardhi
- Kuweka amri ya pingamizi zote za lazima na zuio
- Kutoa fidia
- Kuagiza ulipaji wa gharama za shauri kwa upande ulioshinda
- Kutoa agizo lolote ambalo baraza linaona ni la haki kisheria.

Kama upande ulioamriwa utashindwa kutimiza amri, basi baraza litalipeleka suala hilo katika Baraza la Ardhi na Nyumba la Wilaya. Kama kuna upande haujaridhika na maamuzi ya baraza la Kata, unaruhusiwa kukata rufaa ndani ya siku 45 kwenye Baraza la Ardhi na Nyumba la Wilaya.

Mradi wa Kuleta Mageuzi katika Sekta ya Mkaa Tanzania (TTCS)

Lengo Kuu la Mradi: Ni kuwa na mageuzi yanayozingatia uhimili wa mabadiliko ya tabia nchi, na uendelezaji wa watu maskini katika biashara na usimamizi wa mnyororo wa thamani wa mkaa na mazao mengine ya misitu.

Mradi wa TTCS unakusudia kufikia lengo lake kupitia matokeo makuu mawili yanayotegemeana:

Tokeo la 1: Uendeleu na usimamizi bora wa mnyororo wa thamani wa mkaa na mazao mengine ya misitu inaboresha maisha ya watu vijijini, inaongeza uhimili wa mabadiliko ya tabia nchi na kuboresha huduma za jamii katika wilaya tatu.

Tokeo la 2: Uwepo wa sera, sheria na miongozo inayozingatia usimamizi endelevu wa misitu na mazingira pamoja na watu maskini katika mnyororo wa thamani wa mkaa na mazao mengine ya misitu

Muda wa utekelezaji wa mradi

SDC wametoa ufadhili wa mradi kwa miaka mine (4) kutoka Desemba 2015 hadi Novemba 2019.

Eneo la utekelezaji wa mradi

Mradi una lengo la kuanzisha mfumo wa usimamizi endelevu wa mnyororo wa thamani wa mkaa na mazao mengine ya misitu katika vijiji 30 wilayani Kilosa, Mvomero na Morogoro Vijijini. Shughuli za uraghibishi na mawasiliano zinatekelezwa katika ngazi ya kitaifa.

Kuhusu wabia wa mradi

Shirika la Maendeleo na Ushirikiano la Uswisi (SDC)

SDC ni Shirika la kimataifa la maendeleo na ushirikiano kutoka Uswisi lililoko kwenye Idara kuu ya Mambo ya Nje (FDFA). Mradi unafadhiliwa na SDC.

Wabia watekelezaji:

Shirika la Kuhifadhi Misitu ya Asili Tanzania (TFCG)

TFCG ni shirika lisilo la kiserikali nchini lenye maono ya kuhifadhi na kurejesha baioanuwai za misitu yenye umuhimu wa kimataifa Tanzania. TFCG ndo mtekelezaji mkuu wa mradi.

Mtandao wa Jamii wa Usimamizi wa Misitu Tanzania (MJUMITA)

MJUMITA ni mjumuiiko wa kitaifa wa mitandao ya jamii inayojihusisha na usimamizi shirikishi wa misitu. Mtandao unatoa jukwaa la kujengea uwezo, ushawishi na mawasiliano kwa ajili ya mitandao hii. MJUMITA inajihusisha kufanya ushawishi kuhusu sera ambazo zinatoa motisha katika usimamizi

shirikishi wa misitu ya jamii kwa kuingiza uzalishaji endelevu wa mkaa.

Shirika la Kuendeleza Nishati Asilia Tanzania (TaTEDO)

TaTEDO ni shirika linalojihusisha na maendeleo ya nishati endelevu ikiwa na uzoefu wa zaidi ya miaka 20 wa masuala ya nishati vijijini. TaTEDO itachangia kutekeleza mradi katika shughuli za uraghibishi na mawasiliano juu ya nishati endelevu ya tungamotaka katika ngazi ya kitaifa.

Mradi unatekelezwa kwa karibu sana na Halmashauri za wilaya za Kilosa, Morogoro na Mvomero, na

Wakala wa Huduma za Misitu (TFS).

